

СТАНОВИЩЕ

*от проф. д-р Радослав Димитров Радев от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий”, определен за член на Научно жури със Заповед № РД 38-480/08.07.2016г за дисертационния труд „Деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литература в училище” на **Даниела Михаилова Стракова** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ..., научна специалност Методика на обучението по литература, СУ „Св. Климент Охридски”, ”Катедра по методика”, Факултет по славянски филологии.*

1. Данни за дисертанта

Даниела Стракова е редовен докторант към катедра „Методика”, Факултет по славянски филологии, СУ „Климент Охридски” от 01.02.2013 г. Има изградени умения за работа със студенти, тъй като е хоноруван преподавател. Формирала се е като добър специалист и на всяко ниво от образователната си характеристика е проявявала активност и задълбоченост при усвояване на знания. Постигнала е необходимите комуникативни умения, които съответстват на характера ѝ и на способността ѝ да общува. Притежава устойчивост на знанието и перспективност на мисленето, които бележат продуктивността на делата ѝ.

2. Данни за докторантурата

Даниела Стракова е докторант от 01.02.2013 г. и в рамките на определения срок за редовна докторантура тя е успяла да напише труда си, който е обсъден на 28.06.2013 г. и предложен за публична защита на заседание на Катедрата по методика към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Спазени са всички нормативни изисквания, публикациите са в утвърдени научни издания и са били предмет на разисквания в методическата общност, тъй като докторантката е участвала в престижни конференции.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд „**Деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литература в училище**“ се състои от увод, две глави, заключение, с общ обем от 204 страници. Библиографията ѝ съдържа 106 заглавия, от които – 66 на кирилица и 40 на латиница.

Мотивацията за избор на темата показва известна радикалност, понеже се приема, че трябва да се случи нов начин за изучаване на литература, но тъй като то е „по необходимост зависещо от акта на четене“, то тази настойчивост за промяна не е в сблъсък с предходните методически постановки, а желание литературното образование да се случва като събитие. Пренасянето на деконструктивизма в училище ще позволи в обучението по литература да мислим методиката като твърдествена на свободата, защото едва ли има друга научна дисциплина, която да е ефективна тогава, когато остава незабележима, т.е. когато методът се скрие в определението „никакъв метод“ (Дерида).

Научният стил на Даниела Стракова можем да определим като сблъсък на различни гледни точки, тъй като по същество деконструктивизма е немирния творец на събития, поради което нищо, което е казано, не е достатъчно изразено. Удивителното и ценното в този труд е, че не просто са представени различните лица и възможности на деконструктивизма, тъй като той е теория отвъд теорията, а са уловени неговите интелектуални и духовни енергии, за да се даде нова сила и възможности на интерпретацията, на критическото мислене, на гражданското образование, на възловия проблем на съвременното, свързан с другостта. Старата теория, че текстовете от миналото са мъртви и ни трябва посредник, за да ги оживи, чрез деконструктивизма добива нова характеристика като проблем на четенето – „текстът съществува чрез своята нечетливост, тоест чрез невъзможността да се достигне до „истинното“ му послание” (с.8). Даниела Стракова изразява своето преклонение пред Дерида, считайки, че той е „един от най-задълбочените мислители/философи на образованието в

съвременността” (с.6), но тя го познава до такава степен, че си позволява, макар и рядко, да изразява несъгласие с някои негови виждания (с.71).

В първа глава, „Един опит за реконструиране на деконструкцията” се откроява изключителната научна подготвеност на докторантката, която ѝ позволява да не работи линейно при аргументиране и доказване на тезите си, а да внася опозиции при въвеждане на проблематиката, така че да бъде убедителна, когато ни убеждава „какво деконструкцията „не е” и „какво деконструкцията „е”. Допадна ми този подход, защото изложението става функционално и ясно. Авторката се приобщава към идеята, че „фундаменталната стратегия на постмодернизма е пародията” (с.19) и я разгръща в посока на деконструктивизма, но струва ми се, че в случая трябва да се има предвид и иронията. Може и малко да пресилвам, но Дерида не би бил възможен без иронията, дори тази ирония да е от Сократовски тип – не като отрицание, а като изместване. Даниела Стракова прави задълбочени интерпретации на постановките на Дерида за играта, но тя е съумяла да извлече от тях и ползи за стила си. Тази игра между „да” и „не”, между постижимо и непостижимо, между единичност и раздвоеност на смисъла, придава очарование на мисълта ѝ и поражда повече доверие към наблюденията и тезите ѝ. В този смисъл предметът на дисертацията се покрива със стила за разкриването му. Намирам, че е продуктивно за методиката на литературното обучение виждането, че „деридианският проект е стратегия на четене, насочена против теоретични дискурсивни конструкции, които приемат формата на научна теза” (с.27). Най-малкото защото подобно разбиране има отношение към развитието на езиковите възможности на ученика.

Едно от най-силните места в тази глава, а може би и в цялата дисертация, е разгръщането на проблема за „събитието на деконструкцията и „мястото” на литературата. Чрез него авторката разрешава един изключително важен въпрос за четенето и правилата, осмислени още при

писането на текста. В досегашната практика ученикът чете, учителят въвежда правилата и така се обезсмисля четенето. Деконструкцията предлага четене и правило да се съдържат едно в друго. „Имайки предвид, че полето на действие на деконструкцията е именно текстът, то тя може да бъде определена като неговото събитие-и-правило” (с.38). Хубаво решение бележещо смъртта на схоластиката. Тъй като подобно виждане предизвиква у мен известно въодушевление, то правя едно предложение в бъдещата си работа дипломантката да помисли върху текста и прочита като събитие и ситуацията, която го поражда. В дисертацията тази връзка, и то по-скоро по отношение на контекста, е само загатната (с.57). Смятам, че те са взаимосвързани в обучението. Така деконструкцията ще има отношение не само към структурализма, добре изразено в дисертацията, но и към екзистенциализма, виждащ свободата като възможност само в ситуация (Сартр). Според мен това ще позволи да се улови по-добре „как играта на деконструкцията се случва в полето на текста като обект на литературното образование” (с.44).

Смятам, че в първа глава Даниела Стракова е въвела достатъчно аргументи и основания, за да защити тезата си, че деконструкцията може да се възприеме като „философия” на образованието (и в частност на литературното)”(с.55).

Втора глава „Деконструкцията в/на литературата в съвременния дизайн на ученето и в училище” е същинското богатство на дисертационния труд. Деконструкцията се оказва пресечна точка в разбирането за литературата, за критическото мислене, за гражданското образование и за другостта. За да се справи с огромната информация и да остави по-чиста мисълта си, докторантката е засилила функционалността на бележките под линия. Така тя се предпазва от ролята на посредник и съхранява автентичността на изказаните мисли. За целите на изследването си Даниела Стракова се проявява и като добър интерпретатор,

анализирайки в духа на деконструкцията текстове от Христо Ботев, Иван Вазов, Пейо Яворов, Димчо Дебелянов, вниквайки и в постигнатото от Радосвет Коларов и Никола Георгиев. За този ѝ подход спокойно бихме определили текста ѝ като „празник на непослушанието” (О. Вайнщайн), характеризиращ профила на критика деконструктивист.

Пълноценно е изведен смисълът на де-конструкционното четене продиктувано „от деконструкционната представа, че **не аз чета, а производението чете чрез мене**” (с.92). Начинът, по който Даниела Стракова е видяла препрочитането на Ботевите текстове от Иван Вазов, П.Яворов и др. открива ситуация, която е не по-малко деконструкционна – **производението чете чрез мен себе си в други текстове.** Това е друга форма на интертекстуалност, което вече се означава като събитие на четенето. Авторката не го е формулирала така, за да не обиди деконструкционната си природа като ни покаже бързия път към резултата.

- Дисертационният труд е изключително актуален и с доброто социално чувство, което показва Д. Старкова чрез проблема за другото и другите, както и за гражданското общество и за критическото мислене като социално (с.143). Напълно се приобщавам към това, което е въвела като идеи и като проблематика. В случая е ясно, че има повече нужда от съвременност, отколкото от историчност. При условие, че тя се спира на изследването „Завладяването на Америка. Въпросът за другия” на Цветан Тодоров, който напомни на французите, че в училище освен тяхната литература би следвало да има и друга, то не е лошо да се каже, че ние сме народ, който може би най-дълго време е чел и възприемал другите, но най-малко е чел в себе си. В случая съм деконструктивист – не правя критика, а събитие в четенето, за да се ползвам от прекрасната теза на дипломантката за „деконструкцията като „стил на критическо мислене” (с.130). В това отношение много

находчиви са наблюденията ѝ върху „Азбучна молитва” на Константин Преславски и рецепцията на Христо Смирненски и два различни периода на литературното обучение у нас.

Заключението има синтезиращ характер и по същество е четене на дисертацията спрямо това, което тя е.

Авторефератът отговаря на изискванията и представя добре дисертацията. Той свидетелства и за умението на докторантката да постига синтез.

Научни приноси

Изведените от докторантката научни приноси в края на дисертацията и на автореферата са коректно представени и точно характеризират постиженията на научния ѝ труд. Към тях бих добавил и новия ѝ подход към стандартите, учебните програми и учебната литература, преценени и наблюдавани от концептуалната гледна точка на деконструктивизма.

Публикации по темата

Направените публикации са в авторитетни издания и от престижни конференции и показват, че тезите на докторантката са вече в научно обръщение.

Заключение

Дисертацията е толкова богата, че нито в рецензия, нито в становище, може да се обозре всичко, което е постигнала Даниела Стракова. Аз например бях съблазнен от разсъжденията ѝ за идиома и идиоматичността (с.122), но се спрях, тъй като трябваше отново чрез Христо Ботев да минавам „от Бяло море до Дунав”. Приемам трудът за актуален, перспективен, нужен на методиката, отворен към образователната практика. Той е ценна провокация за българските учители. Всичко това ми дава основание да гласувам за присъждането на **Даниела Михайлова**

Стракова образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ..., научна специалност Методика на обучението по литература.

проф. Радослав Радев